

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ВАСИЛЯ
СТЕФАНИКА**

Міжнародне гуманітарне право

**ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів
напряму 081 Право
галузь знань 08 Право**

**м. Івано-Франківськ
2019 рік**

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Навчально-науковим Юридичним інститутом Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

К.ю.н., викладач кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Пташник І.Р.

Обговорено та рекомендовано до видання Вченою радою Навчально-наукового Юридичного інституту

6 березня 2019 р., протокол №7

ВСТУП

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Міжнародне гуманітарне право» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки Магістрів напрямку 081 Право.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система міжнародно-правових норм і принципів, що застосовуються під час збройних конфліктів, і встановлюють права і обов'язки суб'єктів міжнародного права щодо заборони чи обмеження застосування певних засобів і методів ведення військової боротьби, забезпечення захисту жертв конфлікту і визначаючих відповідальність за порушення цих норм..

Сучасний розвиток міжнародних відносин характеризується новими підходами до вирішення глобальних проблем у світі, а міжнародне співтовариство стає більш консолідованим у розв'язанні проблем і визначенні співпраці держав. Вивчення міжнародного гуманітарного права як особливої правової системи для юристів має важливе значення, оскільки закладає підвалини розуміння історії та передумов виникнення збройних конфліктів як міжнародного, так і не міжнародного значення, правового статусу учасників бойових дій (комбатантів, не комбатантів, цивільного населення, найманців, шпигунів, військовополонених), їх захисту та притягнення до відповідальності.

Також вивчення права збройних конфліктів дозволяє проаналізувати через вивчення найбільш вагомих для міжнародного правопорядку збройних конфліктів, які своїм наслідком мали територіальні зміни в світі, потягнули за собою створення нових підгалузей міжнародного права, використовувати мирні засоби розв'язання спорів, різноманітні форми співробітництва держав у притягненні винних осіб до відповідальності за участь у збройних конфліктах. тощо.

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна «Міжнародне гуманітарне право» органічно пов'язана з міжнародним публічним правом, конституційним (державним) правом зарубіжних країн; кримінальним правом.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Змістовий модуль 1. «Основи міжнародного гуманітарного права. Види збройних конфліктів. Учасники бойових дій.».

2. Змістовий модуль 2. «Особлива частина. Правовий аналіз основних міжнародних та не міжнародних збройних конфліктів».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою дисципліни** «Міжнародне гуманітарне право» є надання студентам комплексне уявлення про становлення, розвиток і функціонування міжнародного гуманітарного права, ознайомлення з основними положеннями міжнародно-правових договорів, звичаїв та рішень міжнародних судових установ у цій сфері регулювання, засадами міжнародної кримінальної відповідальності, основами імплементації норм міжнародного гуманітарного права, а також сучасними тенденціями цієї галузі.

Таким чином, метою навчальної дисципліни є аналіз та вивчення принципів та норм, які регулюють відносини між державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами міжнародного права в сфері дотримання основного принципу невтручання у внутрішні справи держави та мирного вирішення міжнародних суперечок.

1.2. **Завдання навчальної дисципліни** «Міжнародне гуманітарне право» полягає в системному і комплексному підході до вивчення суті і змісту міжнародно-правових явищ що стосуються дотримання норм. Які регулюють правила ведення воєнних дій.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Права збройних конфліктів» є:

- опанування студентами теоретичною і нормативною базою міжнародного гуманітарного права;
- вміння застосовувати на практиці теоретичні знання з міжнародно-правових питань, що постають у сфері захисту жертв війни;
- засвоєння студентами концептуальних основ походження та сутності міжнародного гуманітарного права;
- вивчення системи джерел права збройних конфліктів;
- дослідження особливостей та специфіки сучасних міжнародних та не міжнародних збройних конфліктів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- особливості предмета сучасного права збройних конфліктів;
- місце міжнародно-правових норм у системі нормативного регулювання;
- особливості системи та джерела сучасного міжнародного гуманітарного права;
- положення найважливіших правових документів у сфері правового регулювання збройних конфліктів («Право Женеви» та «Право Гааги»);
- положення норм міжнародного кримінального права, що стосуються відповідальності за вчинення воєнних злочинів;
- передісторію, причини та наслідки най глобальніших міжнародних та не міжнародних збройних конфліктів.
- рішення міжнародних трибуналів про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні норм міжнародного, міжнародного гуманітарного та кримінального права.

вміти:

- користуватися міжнародно-правовими актами, спрямованими, зокрема на боротьбу зі злочинністю у міжнародному праві, на захист прав людини під час збройних конфліктів тощо;
- грамотно висловлювати і обґрунтовувати свою точку зору із проблематики міжнародного гуманітарного права, надавати правову кваліфікацію збройним конфліктам;
- визначати порушення норм міжнародного гуманітарного права в тій чи іншій конкретній практичній ситуації;
- вільно оперувати юридичними поняттями і категоріями;
- бути здатним для самостійного опанування проблематики дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовний модуль I. Основи міжнародного гуманітарного права. Види збройних конфліктів. Учасники бойових дій.

ТЕМА 1. Основи права збройних конфліктів. Історія становлення міжнародного гуманітарного права. Види збройних конфліктів. Принципи міжнародного гуманітарного права.

Історичний розвиток міжнародного гуманітарного права. Період формування. Період розвитку між Гаазькими мирними конференціями 1899-1907 років та Женевськими конференціями 1949-1977 років. Період реформування: кардинальні зміни на сучасному етапі.

Поняття та предмет регулювання міжнародного гуманітарного права як галузі міжнародного права. *Jus ad bellum* та *jus in bello*.

Сфера застосування щодо збройних конфліктів. Відмінність термінів «війна» та «збройний конфлікт». Поняття та види збройних конфліктів.

Міжнародний збройний конфлікт, його правове регулювання, сторони. Збройний конфлікт неміжнародного характеру. Види збройних конфліктів неміжнародного характеру, проблеми кваліфікації.

Міжнародне гуманітарне право і споріднені галузі: право прав людини і міжнародне кримінальне право.

Джерела міжнародного гуманітарного права. Основоположні принципи міжнародного гуманітарного права. Застереження Мартенса.

ТЕМА 2. Учасники збройних конфліктів. Захист жертв збройних конфліктів.

Учасники збройних конфліктів. Правовий статус комбатантів, категорії комбатантів. Особливий статус розвідників, добровольців, парламентарів, іноземних військових радників і спеціалістів.

Правовий статус осіб, що не беруть участь у збройних діях, але входять до складу збройних сил (некомбатанти).

Незаконні учасники збройних дій (шпигуни, найманці та ін.).

Жертви війни: правовий статус, види. Система захисту жертва війни у міжнародному гуманітарному праві (загальний захист, спеціальний захист, мінімальний захист).

Захист поранених, хворих та осіб, що зазнали аварії на морі.

Захист медичного і духовного персоналу, медичних формувань і санітарно-транспортних засобів.

Правовий статус військовополоненого. Міжнародно-правове регулювання захисту військовополонених. Захист цивільного населення в період збройних конфліктів.

ТЕМА 3. Правовий статус «дітей-солдат». Правовий статус військових журналістів.

Залучення дітей до ведення воєнних дій. Правове регулювання заборони використання дітей в збройних конфліктах. Особливості визначення правового статусу «дітей солдат».

Правовий статус військових журналістів. Міжнародно-правове регулювання діяльності військових журналістів.

ТЕМА 4. Діяльність Міжнародного Комітету Червоного Хреста. Рух Червоного Хреста і міжнародне гуманітарне право

Міжнародний Рух Червоного Хреста, його складові.

Виникнення і розвиток Міжнародного Комітету Червоного Хреста, його сучасний правовий статус. Виникнення, роль і значення емблем червоного хреста, червоного півмісяця та червоного кристалу. Правова основа їх використання.

Захисна та розпізнавальна функції емблем.

Діяльність Міжнародного Комітету Червоного Хреста під час збройних конфліктів та у мирний час.

Національні товариства Червоного Хреста, сфера їх діяльності.

**ТЕМА 5. Міжнародне гуманітарне право і ООН. Миротворчі місії.
Відповідальність миротворців за міжнародним правом**

Міжнародний та внутрішньодержавні механізми імплементації норм міжнародного гуманітарного права.

Роль ООН у імплементації норм міжнародного гуманітарного права.

Відмінність миротворчих операцій від військових операцій. Причини виникнення миротворчих операцій ООН. Операції з підтримки миру та операції примусу до миру і реалізація в них норм міжнародного гуманітарного права.

Основні операції ООН з підтримки миру та примушування до миру: міжнародно-правова характеристика. Порушення норм міжнародного права під час миротворчих місій.

Особливості формування миротворчого контингенту ООН.
Відповідальність миротворців в міжнародному праві.

Змістовний модуль II. Особлива частина. Правовий аналіз основних міжнародних та не міжнародних збройних конфліктів.

ТЕМА 6. «Боснійська війна» та збройні конфлікти на території колишньої Югославії. Правові наслідки

Історія та підстави виникнення збройних конфліктів на території колишньої Югославії.

Війна Словенії за незалежність (1991) (Десятиденна війна). Війна Хорватії за незалежність (1991—1995) (Вітчизняна війна). Боснійська війна (1992—1995). Операція НАТО в Боснії та Герцеговині (1995)

Конфлікти в регіонах населених албанцями: Війна в Косові (1998—1999). Операція НАТО в Югославії (1999). Конфлікт у Південній Сербії (2000-2001). Конфлікт у Македонії (2001)

Порушення принципів міжнародного гуманітарного права під час Югославських воєн.

Правові наслідки для регіону після завершення збройних конфліктів.

ТЕМА 7. Правова характеристика збройних конфліктів на території Середнього та Близького Сходу.

Арабо-ізраїльські війни. Перша арабо-ізраїльська війна (Палестинська війна або Війна Ізраїлю за незалежність - травень 1948 р. -січень січень 1949 р.). Друга арабо-ізраїльська війна (Синайсько-Суецька війна, 1956 р.). Третя арабо-ізраїльська війна (Шестиденна війна - 5 - 10 червня 1967 р.). Четверта арабо-ізраїльська війна (Війна Судного дня - 6 - 24 жовтня 1973 р.). Ліванська війна (1982 р.)

Війна в Перській затоці (1990-1991).

Війна між Іраном та Іраком 1980–1988 рр. Війна в Іраку 2003 р.

Збройний конфлікт в Секторі Газа. Афганські війни.

ТЕМА 8. Аналіз неміжнародних збройних конфліктів та порушення норм міжнародного права

Збройний конфлікт на Сході України: правова характеристика та порушення норма міжнародного права.

I та II Чеченські війни: порушення прав людини, міжнародне гуманітарне та кримінальне право.

Збройний конфлікт на території Руанди 1994 р. та його вплив на подальший розвиток міжнародного кримінального права.

Громадянська війна в Сьєрра-Леоне (1991-2002 рр.)

Громадянська війна в Лівії (2011 р.).

Збройний конфлікт в Сирії – правова кваліфікація виду конфлікту та основних порушень норм міжнародного права.

Рекомендована література та джерела для опрацювання

1. Баймуратов М.О. Міжнародне право. – Х.: Одиссей, 2002. – 672 с.
2. Буроменський М. В., Кудас І. Б., Маєвська А. А., Семенов В. С., Стешенко В. С. Міжнародне право: Навч. посібник / М.В. Буроменський (заг.ред.). — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 336с.
3. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник для студ. вищ. навч. закладів за спец. "Міжнародне право", "Міжнародні відносини" / В.Г.Буткевич (ред.). — К.: Либідь, 2002. — 608с.
4. Буткевич В.Г., Войтович С. А., Григоров О. М., Заблоцька Л. Г., Задорожній О. В. Міжнародне право: Основні галузі: Підручник для студ. вищих навч. закл. за спец. "Міжнародне право", "Міжнародні відносини" / В.Г.Буткевич (ред.). — К.: Либідь, 2004. — 814с.
5. Дмитрієв А.І., Муравйов В.І. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / Київський ун-т права; Інститут міжнародних відносин Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка / Ю.С. Шемшученко (відп.ред.), Л.В. Губерський (відп.ред.). — Стереотип. вид. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 638с.
6. Базов В.П., Качан І.І., Майоров І.О., Понімагченко Ю.А. Міжнародне гуманітарне право: Навч. посіб. — К.: Варта, 2000. — 172с.
7. Васильєв В. Международное сотрудничество Украины в сфере разоружения и контроля над вооружениями // Підприємництво, господарство і право. – 2001. - № 6.
8. Галкіна І.В. Міжнародно-правові засади мирного врегулювання міжнародних спорів // Держава і право: Зб. наук. праць. Спецвипуск. – К., Дніпропетр., 2003. – С.63-66.
9. Дмитрієв А.І. Міжнародне гуманітарне право: основи концепції / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України; Вища школа права при Інституті держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. — К. : Логос, 1999. — 119с.
10. Дмитрієв А.І., Дяченко В.І., Цюрупа М.В. Міжнародне гуманітарне право: філософсько-правова доктрина регулювання збройних конфліктів: Навч.

посіб. — К. : Сфера, 1999. Ч. 2 : Словник- довідник основних термінів і понять. — 1999. — 137с.

11. Дмитрієв А.І., Дяченко В.І., Цюрупа М.В. Міжнародне гуманітарне право: філософсько-правова доктрина регулювання збройних конфліктів: Навч. посіб.— К. : Сфера, 1999. Ч. 4 : Джерела, принципи, норми. — 2000. — 118с.

12. Міжнародне гуманітарне право і права людини / ООН; Центр прав людини ; Харківська правозахисна група ; Українсько-Американське Бюро захисту прав людини. — Х., 1994. — 14 с. — (Права людини; 13).

13. **United Nations official homepage** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.un.org/>

14. **Міжнародний суд** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.icj-cij.org>

15. **Міжнародний кримінальний суд** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/Pages/default.aspx

16. **Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.icty.org/>

17. **Міжнародний кримінальний трибунал для Руанди** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.unicttr.org/>

18. **Міжнародний Комітет Червоного Хреста** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.icrc.org/eng/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання усне опитування, письмове експрес –опитування, розв’язання задач, виконання тестів, складання блок-схем і таблиць.